

EUROOPA SALASTATUD PROGRAMMIDES OSALEB AINA ROHKEM EESTI ETTEVÕTTEID

Eesti ettevõtete huvi salastatud projektides osalemise vastu kasvab kiiresti: kaitsetööstuse programmides on osalenud juba 19 ettevõtet.

Praegu saavad ettevõtted osaleda seitsmes Euroopa Komisjoni salastatud programmis.

VLAs paiknev riigi julgeoleku volitatud esindaja aitab ettevõtetel välja selgitada projektide salastatud teabe kaitse tingimusi.

Euroopa Komisjon on Euroopa Liidu ja partnerriikide ettevõtete jaoks loonud mitmeid salastatud suurprogramme. Iga salastatud projekti julgeolekuraamistiku väljatöötamine on paraku keeruline protsess. Seetõttu ongi suurprojektide eeliseks komisjoni väljatöötatud standardiseeritud julgeolekuraamistik, mis vähendab halduskoormust, lihtsustades nii projektide ettevalmistust kui ka järelvalvet.

Salastatud teave ei peaks ettevõtet kohutama, sest Välisluureametis paiknev riigi julgeoleku volitatud esindaja aitab meelesid selgitada ettevõtetele keerulisi salastatud teabe kaitse tingimusi ning koostada projekti kõigile osalistele arusaadava julgeolekuraamistiku.

Alates 2015. aastast on komisjoni algatusel käima pandud mitu kaitsetööstuse innovatsiooni- ja arendustegevusega seotud salastatud programmi:

- 2017–2019 oli avatud kaitsealaste teadusuuringute ettevalmistav meede (PADR)
- 2019–2021 oli avatud Euroopa kaitsetööstuse arenguprogramm (EDIDP)
- aastast 2021 on avatud Euroopa Kaitsefond (EDF).

Eesti ettevõtted osalevad kõige rohkem küberjulgeolekuga seotud projektides.

EDFi projektide kogueelarve ulatub 2027. aastani tervelt 8 miljardi euroni. Praeguseks on 46 EDIDP ja EDFi projektis osalenud juba 19 Eesti ettevõtet ning mitmed ettevõtted on osalenud ka rohkem kui ühes projektis. Eesti ettevõtted paistavad oma aktiivse projektides osalemisega silma ning seda kõige rohkem just küberjulgeolekuga seotud projektides.

Lisaks panustatakse suuremate relvasüsteemide komponentide (sealhulgas sõjalaevad, tankid ja soomukid, droonid, radarid ja navigatsioonisüsteemid ning autonoomsed relvasüsteemid) loomise, tehisintellekti rakendamise ning innovaatiliste ja nutikate sõjaliste võimekuste väljaarendamise projektidesse. Mitu Eesti ettevõtet on olnud ka EDIDP ja EDFi projektides ettevõtete konsortsiumi koordinaatorid ehk sisuliselt projektide juhtetevõtted.

	Euroopa kaitsetööstuse arenguprogramm (EDIDP)		Euroopa Kaitsefond (EDF)		
	2019	2020	2021	2022	2023
Uusi projekte	16	26	60	41	54
Eesti osalusega projekte	4 (26%)	7 (27%)	12 (20%)	16 (39%)	9 (17%)
Eesti ettevõtteid	4	7	7	12	11
Uusi Eesti ettevõtteid	4	4	2	4	5
Eesti juhtetevõtteid	1	–	1	1	2

Tabel 1. Ei hõlma projekte, kus Eesti ettevõtte ühines projektiga hilisemas etapis või all-lepinglasena

EDFi projektis osalejaga sõlmitakse toetusleping (grant) konkreetseesse võimearendusse panustamiseks. Projektid kestavad üldjuhul 2–5 aastat, kuid tegevus võib jätkuda uute projektide raames. Projektid on enamasti salastatud madalaimal salastatuse tasemel, lihtsustades oluliselt juurdepääsu salastatud teabele ning selle elektroonilist töötlemist ja vahetamist. Mitmed EDFi projektid ei sisaldagi salastatud teavet, kasutades ära vaid suurprogrammi toetavat raamistikku. Lõplik salastatuse tase selgub küll pärast lepingu sõlmimist, kuid lepinglastele jäetakse aega, et täita projektis osalemiseks vajalikud salastatud teabe kaitse tingimused.

KA KRIITILINE TARISTU PAKUB HUVI

Paar salastatud projekti on olnud ka Eesti juhtimise all.

Teadusuuringuid ja innovatsiooniprojekte on Euroopa Komisjon laiemalt rahastanud juba pikemat aega. Näiteks 2014–2021 oli avatud programm „Horizon 2020“ („Horisont 2020“) ja aastast 2021 on avatud programm „Horizon Europe“ („Euroopa horisont“). Ehkki suur osa nendest projektidest ei ole salastatud, on Eesti osalusega „Horizoni“ salastatud projekte olnud kokku kümne ringis ning paar salastatud projekti on olnud ka Eesti juhtimise all. Peale küberjulgeoleku paistavad „Horizoni“ projektidest silma kriitilise taristu ja tsiviilkaitsega ning terrorismi ja muu kuritegevuse tõkestamisega seotud projektid.

Komisjon on loonud veel mitmeid teisi salastatud programme, kuid nende vastu on Eesti ettevõtete huvi seni olnud väiksem. Üksikud Eesti ettevõtted on siiski osalenud ka nende programmide salastatud projektides. Globaalse satelliitnavigatsioonisüsteemi

(GNSS) programm on nüüdseks koondatud Euroopa Liidu kosmoseprogrammi osaks ning salastatud projekte on avatud ka kosmoseprogrammi teiste komponentide raames, näiteks „Copernicus“, „Galileo“ ja GOVSATCOM. Salastatud projektidesse saab kandideerida ka Euroopa kvantsidetaristu (EuroQCI) algatuse ning veidi harvemini ka „Digitaalse Euroopa“ (DIGITAL) programmi ja „Euroopa ühendamise rahastu“ (CEF Digital) programmi raames.

Programme uuendatakse pidevalt ja niisamuti tekib juurde uusi salastatud programme, kus Eesti ettevõtted võivad osalema hakata. 2023. aastal avati laskemoona tootmist toetava õigusakti (ASAP) alusel 500 miljoni euro suuruse eelarve eest Ukrainale laskemoona tarnimist toetav programm, mille projektidesse Eesti ettevõtted esimeses voorus veel ei jõudnud. Väljatöötamisel on ka 1,5 miljardi euro suuruse eelarvega Euroopa kaitsetööstuse programm (EDIP).

Tööstusjulgeolekust ehk salastatud teabe kaitsest erasektoris laiemalt saad lugeda 2024. aasta Välisluureameti aastaraamatust.

Eesti ettevõtete huvi salastatud projektides osalemise vastu kasvab kiiresti. Ka ainult ühes salastatud projektis osalemine annab ettevõttele väärtusliku kogemuse ja lihtsustab-julgustab kandideerimist järgmistesse projektidesse.

Küsi julgesti lisainfot meiliaadressilt
NSA@fis.gov.ee